

neria acaba de denunciar-hi el model, puix que també hi ha el duplicat *materies* al costat de *materia*; sens dubte la forma que usava en llatí Dante era *materia*, *Vulg. El.* II, § 4.4, però tant se val perquè en el seu temps el mot escolàstic ja circulava feia alguns segles, en Joan de Jànuia, Abelard etc., i per tant ell ja emprava forma tradicional; fins es pot concedir que l'escolàstic que inventà el mot a base del fr. arcaic *manière* degué tenir in mente alguna noció relativa a la *immanentia* o *permanentia* de les nocions oposades a la materialitat: però això fou tot, i una pseudo-etimologia d'escolàstics és encara menys que una «etimologia popular».

DERIV.: *Amanerat* [Lab. 1839]; *amanerar-se* [Bulbena]; *amanerament* [DOrt.].

¹ Altrament això ha restat bastant més dèbil a Aragó i a Amèrica que en el cast. comú i d'Espanya: a l'Alt Aragó se sent sempre *d'otra manera* (Vall de Gistau, 1965) allà on un castellà diria *de otro modo*. — ² *InuLC*, el qual aplega una vintena de testimonis del cast. *manera* de 1270-1360 en docs. i textos literaris, que en una ràpida ullada no em semblen aportar coses de gaire relleu.

Manera 'manilla', V. *mà Manerès*, V. *manaia* (MÀ) ²⁵ *Manerós*, V. *amanós* (MÀ)

MANES, pres del ll. *manes* 'ombres dels morts, objecte de culte romà'.

MANES, adv. arcaic 'immediatament', 'sense parar', mot més conegut en occità antic, probablement prové del ll. *MANE IPSO* 'en el mateix matí', d'on 'sense espera' etc. □ 1.ª doc.: Llull.

En llengua d'oc *manès* «sur-le-champ; sans relâche» ³⁵ és força conegut en la llengua antiga. En català el trobem així mateix, o en combinació amb la preposició, *a manès*: «Cavaller no tinc per cortès / si Déus no ama més que res; / no sap fer colps *a manès* / d'amor, si gran pecador és», «anava la puella prés son Fill, e espès / demandava ajuda, e tirava *manès* / sos cabells, e sa cara rompia ---», Llull (*Concili*, v. 242; *Plant de Nostra Dona*, v. 66; *NCL* III, 122, 56); «con veurien que-ls haurien ben cansat (o cascat?), que donassen los rems de lonc e que s'acostassen *a manès*», Muntaner (§ 130, *Casac* IV, 40.4; de nou 42.10).

Em sembla convincent l'etimologia *MANE IPSO*, més que més tenint en compte que *man* 'matí' es troba encara en trobadors. En llatí fins la combinació *ad mane ipsum* es troba (p. ex. en Horaci, si bé aquí amb un significat no ben igual, «jusqu'au matin»). El mot podia ser occitanisme en català, on és menys freqüent, car *IPSE* dóna *eix* en català, però en oc. es troba en variants *eis*, *es*, *eus*, *eps*. No són acceptables *AMANUENSE* 'el qui escriu al dictat o en còpia' per la semàntica, ni a *MANU IPSA* per la -A; contra un ús heteroclític del neutre *MANENS* (nom. de *manentis*) hi hauria també greus objeccions: el cas paral·lel *ADJACENS* > *aize(s)* ha conservat la posició de l'accent, i aquí no es veu com s'hauria pogut desplaçar. Altrament *manès* i *mànves* ⁶⁰

(MÀ) de significats i cos semblants (si bé el darrer accentuat a la inicial) i d'etimologia ben diferent, es-tigueren sempre en influència recíproca.

Sembla ser el mateix mot amb el sentit modificat, el men. *amanès* «a posta», «expressament», «la sobre-sa d'argument i la candidesa d'*Es Xiuronet* semblen revelar que fou dictada *amanès* p'el primer períod de l'infantesa», Ferrer Ginart (*Rond.*, 212, 204); «arribada sa nena an es Barranquell --- deia: —Si fa, senyoreta: vos don sa buscareta e de bon gust; la dua *amanès* per vós», Camps Merc. (*Folkl.* II, 52). 'Directament' > 'a propòsit, exprés'; potser influït pel sentit del mot veí *amanir*.

¹⁵ MANESCAL, alteració de l'antic *marescal*, germà de l'oc. ant. *marescal* 'cap militar', 'ferrer de cavalls', 'veterinari', i del fr. *maréchal* 'mariscal', que vénen del fràncic **MARHSKALK* 'cavallerís major', compost de *MARH* 'cavall' i *SKALK* 'servidor' (a-al. ant. *marahskalc* 'cavallerís'). □ 1.ª doc.: *menescal*, -alco, 1197, 1313.

En forma llatinitzada *menescalco* apareix en un doc. de templers del Migdia del Princ., relatiu a Solivella (MiretS, *TemplH*, p. 222); «nul *menescal* no gaus ésser corrater», ross. a. 1313 (RLR XXIX, 69); «Mossèn Alvaro d'Àvila, *menescal* del dit» (Ferran I), val. 1415 (*Bol. Acad. Esp.* VIII, 330); «con lo moro, un balletter --- tirà-li un passador e nafrà-li lo ginet --- curaren lo rocí --- e lo moro, molt content, tornà-se'n al camp e mostrà lo seu cavall al Soldà e als *menescals*, perquè-l guarissen», JoMartorell (grafia comprovada a la princeps, cap. 149, Ag. I, 200.1; *NCL* III, 113.4; *Riq.*, 451.6).

«*Manescal*: metge de besties», Busa-Nebrixa, 1507, D-v-1; «mesures hippiàtriques o veterinàries, ço és de *menescals*», «*menescal*: ctemiatrus, veterinarius», OPou (*TbPu.*, 25, 164). En altres textos figura clarament com un important oficial militar, sense referència a bèsties: «lo Megaduc --- reebé bé lo dit Bernat de Rocafort, axí que ell lo féu *manescal* de la host, axí con era En Corberan d'Alet», Muntaner (§ 20, *Casac* VI, 36.21); *menescal* en un doc. de les Ordes, a. 1332 (sobre turcimany, MiretS, *TemplH*, p. 550).

D'altra banda amb el sentit veterinari també es troba antigament de vegades una variant amb -r-, que comprova la identitat d'origen amb *mariscal* i el francès *maréchal*: «les gales --- provat al mal de guala, que un cavaller ho provà ab lo seu cavall, que --- féules traure ab un *marescal*, qui les li trac de la mà ---» en la *Manescalia* del P. Batllori (c. 1400; *AORBB* v, 215, 21v). I en sentit contrari la variant amb -n- també s'aplica a l'oficial militar francès: «J. du Boys, panaterii e *manescalli* lotgiamment regis Francie», doc. ross. de 1473 (ocupació del Ross. per Lluís XI, *InuLC*, s. v.) o sigui el *maréchal des logis* de l'exèrcit francès. La forma etimològica és un terme del llenguatge dels francs, *MARH* + *SKALK* 'servidor dels cavalls' (a-al. ant. *marah* 'cavall' + *skalk* 'servidor'), d'on 'cavallerís del rei' o emperador: recordem-nos que la llengua de Carlemany era el fràncic.

L'evolució fonètica és paral·lela a la de *παράσκαλ-*